

הלכות לולב סימן תרסח תרסט

הפכור', הןאם הוא שבת קורין (יג) שבועה ומתחילין (ה) [ס] 'עשר' (יד) תעשר', והמפסטר קורא בשני 'ביום השמיני' (טו) 'עצרת'. ומפסטר בקללים 'ינהי ככלות שלמה'. ומחזיר הספרים ואומר קדיש (טז) ומקריז 'משיב הרוח ומוריד הגשם':

תרסט סדר יום שמחת תורה, ובו סעיף אהד:

א במקום שעושין שני ימים טובים, ליל תשיעי מקדשים ואומרים זמן, ולמחר מוציאין שלשה ספרים, וקורין באחד * וזאת הברכה' (א) עד סוף התורה, (ב) ובשני 'בראשית' עד 'אשר ברא אלהים' (ג) לעשות', ובשלישי קורא המפסטר כמו אהמול יומפסטר ינהי מוח משה': הגה וקורין יום טוב האחרון (ד) (ה) (ו) שמחת תורה לפי (ה) ששמחין ועושין בו סעודת משתה (ו) לגמרה של תורה. (ז) ונהגין שהספים התורה והמתחיל 'בראשית' נודרים נדבות (ח) וקוראים לאחרים לעשות משתה (טו). ועוד נהגו במקדמות

ה בקראת עם ליה ר פולש רש"י על שם 'ביום השמיני' שלח את העם' (א) (מבאר בספר קיד, רצ"ב שם)

א בוקרא נאגלה ליה ב חספות עם קשם יש אומרים שרב האי זאון זמן לומר בן ונגד המלמד ש"ב, וכן קרב השור בשם הדישליט רש"י הפנה

באר היטב

בהשובה סימן סח וב"ח וברוש. ומ"מ ג"ל דאם אכל לאחר תפלת ערבית מבטיח לא יברך ליטב בפקה דקבר קבל ש"ע בתפלתו ובקדושו. מ"א. וט"ז חולק עליהם ומסב: מאן זתיב לן משתרי דשופרי ואלכין באותה שעה בפקה. רק שאין מקריים ליטב בפקה, מלציד ברה, ע"כ, ע"ש: (ה) עשור. ואנו מתחילין עשור אפלו חל בחל מפני שהוא זמן מעשיות ומקנות עניים, מנהגים. ועין בזה: מקריק. וכ"ש דאסור להכעיר פולגוע"ר לטשמיז קול לשמחה, וכן ראיתי שמתו

שערי תשובה

דליל ש"ע אסור בדין, ובר"י בשם הרמ"ז כתב דלכ"מ ח"ל גם בש"ת אסור. ע"ש קולתא בטעמא: (ה) עשור. ע"כ. ועין בשערי אפרים. ועין בש"ת סמ"א ח"א סימן ס"ג במקדמות שנהגו לומר בש"ע לאחר התפלה למנצח על השמיעות, אם חל בשבת אין לומר רק ש"ע של יום השקפת משום טרח צבור, ע"ש: [א] שמחת תורה. עכ"ה מ"ש בשם החכם זכ"י. וע"ש בגוף השקפה שאף למקנות (ב) שמחת תורה. ולקבוד התורה מטר לרקד ביו"ט. אבל לגמר מגמר אסור,

משנה ברורה

בתורה לא יקרא פרשת חתן-בראשית, והטעם, פיון דליפא הפסק ביניהם, (י) שכן פגם לספר-תורה הראשונה שאמרו פסילה היתה, ולכן קורא מיד בשניה¹⁴. וכל זה באותה בית-הכנסת, אבל מי שקרא חתן-תורה בבית-הכנסת זו, ודאי שמתר לקרות חתן-בראשית בבית-הכנסת אחרת. וכתב במהרי"ל, שפנה א' לוי יכול להיות חתן-תורה או חתן-בראשית¹⁵. (ג) 'לעשות'. ומנהגין ספר-תורה השלישית אצלם¹⁶ ואומרים חצי קדיש¹⁷: (ד) שמחת תורה. כתב האלה רבה, שבשקמת-תורה יקלה יום יש להקרות בגרות בבית-הכנסת לקבול התורה שמוציאין. כתבו הפוסקים¹⁸, שבלי שמחת-תורה יקרא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, שצתה הוא נמנהג¹⁹: (ה) ששמחין. ולקבול התורה (ז) מטר (ה) לרקד ביום טובים, אבל לגמר מגמר [דהינו לפור מיני-בשמים על הגחלים] אסור, וכל-שבן דאסור (ו) להכעיר פולגוע"ר להשמיז קול לשמחה, ומכל מקום מטר לקבוע פולגוע"ר בנר (ז) בערב-יום-טוב קדם הדלקת הנר, אף-על-פי שגורם לבסוף שהנר נכפה על-ידי זה: (ו) לגמרה של תורה. כראיתא במדרש שירי-השירים, (ח) והיא הדין לגמר מצנה. כתב האלה רבה: מבאר מהפוסקים דיש לשמח לרבים בכל מה דאפשר בשמחה של מצוה²⁰, ודלא פיש שפנין ודוחין אלו לאלו עד שהשמחה נהפך להנהגה, חס ושלום, גם מתוך כך מונעין משמחה של מצוה, ולכן יש לגער בקו, עד כאן לשונו. גם מהרי"ק בש"ש ס האריך מאד שלא לבטל שום מעהג שנהגו לכבוד שמחת התורה, ע"ז שם. ולכן רעה עושין בהרבה מקדמות בפה שבפלו מקרוב שלא לעשות משתה ושמחה בשמחת-תורה, אף גם ששמחין בשאר ימים וכל ימיהם פחגים, ובכונותינו הרבים בזוי כבוד התורה גרם זה, שהתורה מנחת בקרן ודוחין ואין דודש ואין מקבש, ומי זמן לשיב וידחם שבר בית ישאל במתנה בזמנינו [בכורו יעקב]: (ז) ונהגין וכו' נודרים נדבות. ובזמנינו הפנהג שכל העולים נודרים נדבות לצרכי בית-הפדרש ולתענוק לומדי-תורה: (ח) וקוראים לאחרים

בנך אדעתא לקרות 'כל תכור' אין צריך להזיזו [דה"ח בהלכות קה"ת]: (יג) שבועה¹⁸. ואם סיס הפרשה בתמישה, לא יאמר קדיש, ויחזיר ויקרא שני עולים או על-פל-פנים עולה אחד לכד הפסטר; ואם אמר קדיש, פל שלא סלק הספר יחזיר ויקרא ויאמר קדיש פעם שנית, ואם סלק הספר האחד, יקרא עולה אחד לספר השני וישלים עמו פרשת 'עשר תעשר' ואתר-כך יקרא למפסטר בחובת היום [שערי אפרים]: (יד) 'תעשר'. ומנהגין ספר-תורה השניה אצלם ואומרים חצי קדיש: (טו) 'עצרת'. ומנהגין לשמותה ואומרים 'אב הרקמים'. לכו"ש: (טז) ומקריז 'משיב הרוח' וכו'. מבאר לעיל בסימן קיד, ע"ז שם: מה שנהגין באיזה מקומות שאמר מנהג של יום-טוב ראשון קובעין עמקן לשחות עד מעריב, ולפעמים נמשך דבר זה עד שעה ויותר בלילה, שלא כדן הוא מפני פנה טעמים: (א) דקמא לן בסימן צט, דאם שעה זין כדי רביעית אל יהפול אף שכול לבד עדין בפני המלך, והיא הדין אם שעה שאר משקין המשפרין, ע"ז שם בסעודת-קטן²¹; ואפלו אם שותה שאר משקין שאין משפרין, פיון שהגיע ספק חשכה חל עליו חובת קדוש ואסור לטעם עד שיקדש; ואפלו לאחר קדוש, הלא מעכב לאכל מתמת קראת שמיז של ערבית, ואינו מטר רק טעימה בעלמא דהוא מיר פרות או פת כביצה ולא יותר. אכן יש לחפש עליהם זכות, ורבים מדברי אהר"י²² ולא יבואו לשכח הפלת ערבית, אבל על-כל-פנים יש לזהר שלא לשחות אז משקה המשבר, ומבאר הכל לעיל בסימן צט סעודת-קטן א וב:

א (א) עד סוף. ומי שקורא פרשה זו נקרא חתן-תורה. ונהגו למכר פרשה זו ופרשת 'בראשית' וקונים בקמים מרבים. (ב) וראוי להדר אם באפשר, שיהיו הקונים מבקרים בתורה או על-פל-פנים מגדולי הקהל: (ב) ובשני 'בראשית'. מי שקורא פרשה זו נקרא חתן-בראשית. (ג) ואף מי שעלה כד פרשת 'זאת הברכה' יכול לעלות לחתן-תורה או לחתן-בראשית²³, אבל חתן-

שער העיון

(א) פן משמע מנסת הגולה: (ב) פן הצלו באלה רבה ופרי-מגדים: (ג) בפני-עקב, וכתב דלפי זה פשאין להם רק ספר-תורה אחת שקורין פה חתן-תורה וחתן-בראשית ומפסטר, לכאורה חתן-תורה יכול להיות עם חתן-בראשית, ולא שיה פגם ספר-תורה, ומשום בנה לבטלה ליכא, והא גם שיקרא בזאת הברכה' ואחר-כך חתן-תורה, מקרב ב' פעמים, ואף-על-פי-כן מטר לבלי עלמא, ודניא צריך עיון, עד כאן לשונו: (ד) מגן-אברהם בשם מהרי"ק: (ה) ולכאורה הוא הדין דמטר לספק פה אל פה נמי [א"א]: (ו) ואפשר פמיני נפט ונפת פס"ד אסור [פמי"ג]: (ז) מציאות: (ח) אלה רבה בשם רב"ח:

תרגום: 1 אבק שרפה. * ע"ז לעיל בסימן רפה סעודת-קטן יח.

תְּלֻכּוֹת לְוִלָּב סִימָן תְּרַכָּה תְּרַכָּט

ביאורים ומוספים

לכבוד תלמיד חכם בוח, שהרי כל השמחה ביום זה היא משום כבוד התורה, וכיון שהוא תלמיד חכם ומשתתף בסיום התורה הרי זה כבודו של התורה שיעלה. וכן הורה הגר"מ פינשטיין (יום טוב שני בהלכותו שם).

ובן חוץ לארץ הנמצא בארץ ישראל בשמחת תורה, כתב בספר ארץ ישראל (לגר"מ טיקוצ'ניסקי סי' ז אות ו) ובכף החיים (סי' תצו סי' סא) שיכול להיות חתן תורה, וכן הביא הגר"מ גרוס בשם הגרמ"מ שך (תל תלפיות קובץ נג, עמ' יח).

4) ומשמע שבשיש הפסק ביניהם של עולה נוסף, יכול לעלות אפילו לבתולה למרות שעלה כבר בספר התורה הראשון, ולכן העולה בספר התורה הראשון יכול לעלות בספר התורה השני לחתן בראשית. ואף שלעיל (סי' קמ"ד סי' יז) כתב שבשאר ימות השנה שמוציאים שני ספרי תורה נחלקו הפוסקים האם אותו אדם יכול לעלות בשני ספרי התורה כשארם אחר מפסיק ביניהם, שדעת המג"א (סי' ט) שמוותר, דעת הבי"ח (שם) והא"ר (שם סי' ד וכאן סי' יא) שאסור, אך כתב שם במשנ"ב שהא"ר כתב שלענין שמחת תורה יש להקל כדעת המג"א, כיון שיש עוד טיפים להקל בשמחת תורה. וביארו הא"ר (שם) והפמ"ג (א"א כאן) שבשמחת תורה הכל יהיה עשויים כן משום שמחת תורה ולא משום פגם ספר התורה הראשון.

6) וכן לעלות שלשה כהנים, אחד לחתן תורה אחד לחתן בראשית ואחד למפטר, כתב לעיל (סי' קלא סי' לו) שמוותר, כיון שכל אחד קורא בספר אחר.

ולתת לאב ובנו או לבי' אחים לזה חתן תורה ולזה חתן בראשית, כתב השערי אפרים (שער א ס"ב) שמוותר, וכן מבואר במשנ"ב לעיל (סי' קמ"א סי' כ) שבשני ספרי תורה מותר לקרוא אב ובנו או בי' אחים, ובספר דרכי חיים ושלום (מנהגי מונקאטש, אות תחט) כתב שכן גם נהג בעל המנחת אלעזר ואביו בעל הדרכי תשובה.

[משנ"ב סי' ג]

ספר תורה השלישית אצלם⁶ ואימרים חצי קדיש⁷.

6) אבל את ספר התורה הראשון, כתב לעיל (סי' קמ"ב סי' כז) שאין צריך להניחו, ובטעם הדבר ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרסח סי' יא).

7) ואם טעו ואמרו חצי קדיש אחרי הקריאה בספר התורה הראשון, כתב הא"ר (סי' יט) וכן כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קא ד"ה אך בשמחת תורה) שצריך לחזור ולומר חצי קדיש אחרי הקריאה בספר התורה השני, ובטעם הדבר ראה מה שכתבנו לעיל (סי' קמ"ח שם).

ואם נזכרו שטעו כשהאומר קדיש עדיין לא סיים לאומרו, כתב השערי אפרים (שער ח ס"ג) שלא יפסיק את הקדיש באמצע, וביאר הפתחי שערים (שם) שהוא משום שיש ראשונים שסוברים שיש לומר את הקדיש אחרי הקריאה בספר התורה הראשון.

[משנ"ב סי' ד]

לְעֵבֶה הוּא נְמָקָה⁸.

8) אמנם, לעיל (סי' רפ"ה סי' יח) כתב שביום השמחה תורה שלהם, האם יכול להיות חתן תורה שם, בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' יג) כתב שאף לעלות לשאר העולות נחלקו הפוסקים אם מותר לו, וכאן אף למקילים אין לו להיות חתן תורה, שהוא בחובא ואטלולא להיות בעל שמחה ביום שהוא חול לגביו, והוא בנתב לב ישראל המון העם, וכן כתב בשו"ת צ"ח אליעזר (ח"יב סי' ג). מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (יום טוב שני בהלכותו פ"ט ס"ד ובהערות) שאף שבחמשת הקראים של יום טוב צריך להשמט אם אפשר, מ"מ חתן תורה שהוא עליה נוספת רשאים בני המקום

[משנ"ב סי' יב]

יָבֵל הַקְּבוּרָה אֵין צָרִיךְ לְהוֹרֵת¹².

12) ואם טעו וקראו וואת הברכה, כתב השערי אפרים (שער ח סני"א) שאם נזכרו קודם הברכה שלאחר קריאת התורה, יקראו גם יעשר תעשר, ואם נזכרו לאחר מכן יצאו בדיעבד, והשערי רחמים (על השערי אפרים שם סי' כב) והרע"ת תורה (סי' ב) כתבו שלמחרת בשמחת תורה יקראו גם יעשר תעשר.

[משנ"ב סי' יג]

שְׂבָקָה¹³.

13) ואם גם כשהל' בשבת התחילו לקרוא מיכל הבכור, כתב הק"ח החיים (סי' כה) שאין צריך לחזור.

[משנ"ב סי' טו]

הַמְּזַכְרִין נְשָׁמוֹת¹⁴.

14) ובטעם הדבר שביום זה מזכירין נשמות, כתב לעיל (סי' תצ"ד סי' יז) שבכל פעם שקורין "כל הבכור" וכו' (והיינו בחוץ לארץ), מזכירין נשמות, שכן בקריאה זו כתוב "איש כמתנת ידו" וכו', ונודדים אז בסף לצדקה. וראה לעיל (סי' תרכ"א סי' יט), שבארנו בהרחבה עניני הזכרת נשמות.

סִימָן תְּרַכָּט

סֵדֶר יוֹם שְׂמִיחַת תּוֹרָה

[משנ"ב בהקדמה]

עֵין שֵׁם בְּסֵעִף קָשָׁן א' וכו', דְּרַבִּים פְּדָרְי אֶהְיִי¹⁵.

1) שכתב שם, שלדעת הט"ו (סי' קכח סי' לה) בשאר המשקים לא צריך שיעור רביעית, אלא שכתב במשנ"ב שם שמי"מ צריך שיהיה בו כדי לשכר רביעית יין.

2) ומטעם זה כתב הגר"ש אויערבך (ששי"ב פ"ב הע' נב), שנהוג להקל בשמחת תורה לאכול אחרי תפילת שחרית פת הבאה בכיסנין אפילו יותר מכביצה, שיש לצרף כסברא להיתר שכשאוכלים בבית הכנסת מדברי אהרדי, וכן הבאנו לעיל (סי' תקפ"ח סי' ב) לענין מנהג האכילה לפני התקיעות, בשם כמה אחרונים ראה שם. וראה עוד מה שכתבנו במשנ"ב לעיל (סי' רלב סי' כד) ובשעה"צ לעיל (סי' רפ"ו סי' ז).

[משנ"ב סי' ב]

לְמִטַּן-בְּרֵאשִׁית¹⁶ וכו', מִקֵּד בְּשִׁנְיָה¹⁷ וכו', או חֲתַן-בְּרֵאשִׁית¹⁸.

3) ואף שמעלה גדולה היא לעלות לחתן תורה או בראשית, כתב הא"א (מבוטשאטש) שמתחילה היה נוהג לעלות בשמחת תורה לחתן תורה או בראשית, ולאחר זמן ביקש לעלות לשלישי ככל שבת ויום טוב, כיון שחמשת הקראים ביום טוב הם מעיקר תקנת חז"ל, והנוספים אינם מעיקר התקנה.

ובן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ ביום שמחת תורה שלהם, האם יכול להיות חתן תורה שם, בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' יג) כתב שאף לעלות לשאר העולות נחלקו הפוסקים אם מותר לו, וכאן אף למקילים אין לו להיות חתן תורה, שהוא בחובא ואטלולא להיות בעל שמחה ביום שהוא חול לגביו, והוא בנתב לב ישראל המון העם, וכן כתב בשו"ת צ"ח אליעזר (ח"יב סי' ג). מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (יום טוב שני בהלכותו פ"ט ס"ד ובהערות) שאף שבחמשת הקראים של יום טוב צריך להשמט אם אפשר, מ"מ חתן תורה שהוא עליה נוספת רשאים בני המקום

מילואים הלכות לולב סימן תרכט

המשך מעמוד 272

שאסור, אם לא שבא מעצמו לנגן, או שהכינו את הנכרי לכך מערב יום טוב.
ולענין בן חוץ לארץ הנמצא בארץ ישראל בשמחת תורה ודעה לרקוד עמם בהקפות [שעברו יום זה הוא שמיני עצרת ולא שמחת תורה], הורה הגרש"ז איערבך (יום טוב שני כהלכתו פ"ב ס"ז) שמותר לו לרקוד, כיון שהוא רוקד לכבוד התורה.
וראה עוד מה שכתבנו לעיל (סי' שלט ס"ק ח).

[משנ"ב ס"ק ו]

בכל מה דאפשר בשמחה של מצוה¹⁰.

10) ומה שנהגו לאומרו כל שבת בסדר פסוקי דזמרה ולנוסח ספרות, כתב האי"א (בוטשאטש, סי' רפא ס"א) שזקא בדרך עראי אסור אבל בקביעות מותר לאומרו בציבור, ומיאר בשירת שבט הלוי (חי' סי' פה) שכיון שאומרים אותו כל שבת נעשה כחלק מהתפילה ומותר לאומרו, אבל כשאומרים אותו בדרך עראי, הדינו דרך שיר ודביקות לא יאמררו בציבור, אלא רק ביום כיפור, אך כתב שמימי עדין צריך עיון, והוסיף שבליקוטי מהר"ח (סדר תפילת שבת) כתב שיש שאומרים אותו קודם יהרהר, שאז הוא בגדר תפילת יחיד שמותר לאומרו. והערוך השלחן (סי' רפא ס"ד) כתב שהנהגים לאומרו כל שבת לא הששו למציא הניל.

ובענין המנהג שנהגו לשיר בשמחת תורה זאדרת האמתה, כתב בהגהות המרים בענין (על השו"ע סי' תרסט, מדרפס בסוף חידושו למס' ברכות) שלדעת המגן אברהם אין לאומרו, אכן במעשה רב (אות רלב) כתב, שהגרי"א נהג לאומרו ברנה וקול זמרה בשמחת תורה, וביאר בזה הגרי"מ גרוס (פסקים ותשובות אלול תשרי, סי' נה) שמה שאין לאומרו בציבור הוא רוקא כשאומרו בתורת תפילה בציבור, ומחמת שבוה העמקים, ולכן רק ביום כיפור מותר, כיון שאז אנו בתורת מלאכים, אבל כשאנו אומרי בתורת תפילה בציבור, מותר, ולכן בשמחת תורה שאין אומרים אותו בתורת תפילה אלא כשיר ושבת, מותר לאומרו.

האדם שיקרא את הפרשה קודם שיקראו אותה בתורה, כיון שיש מעלה לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום קודם קריאת התורה, כדי שכשיקראו בתורה תהיה דעתו על הקריאה.

ואם לא קרא שנים מקרא בליל שמחת תורה, דעת הגרי"מ קרליץ (חוט שני שבת ח"ד פ"ז בהערות ס"ק א) שיכול לקרוא פרשת זוזאת הברכה כל היום, אף שכבר התחילו לקרוא פרשת בראשית, משום שקריאת פרשת בראשית היא רק אופן של סיום התורה, והוסיף, שמימי כיון שכבר התחילו לקרוא פרשת בראשית, יכול כבר להתחיל 'שתיים מקרא ואחד תרגום' של פרשת בראשית [וכמו שנתבאר לעיל (סי' רפה ס"ק ז)], וכן דעת הגרי"ח קניבסקי (הליכות חיים עמ' צג) לענין פרשת זוזאת הברכה, מאידך, הכף החיים (ס"ק כו ו-כט) כתב, שאחרי שהתחילו כבר לקרוא פרשת בראשית, שוב אינו יכול להשלים פרשת 'זוזאת הברכה'.

ולהתחיל שנים מקרא ואחד תרגום מלפני יום טוב, אף שבשבת שלאחריו יקראו את הקריאה של שבת חול המועד ולא של סדר הפרשות, כתב בשירת שבט הלוי (חי' סי' עח) [לענין קריאת פרשת 'שמיני קודם שבת חזיה' פסח] שאפשר, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (שב) והגרי"מ קרליץ (חוט שני שבת שם ס"א), משום שמזמן שקוראים במנחה בשבת הפרשה העתידה נקרא קריאה עם הציבור ויש לענין בזה לענין קריאת 'זוזאת הברכה'.

[משנ"ב ס"ק ה]

מפר לרקוד ביום טוב¹⁰.

9) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' שלט ס"ק ח), שכיון שהאיסור לרקוד ולטפח הוא רק משום שבות, משום כבוד התורה התייר, והוסיף, שלקשקש בפעמונים וזגים אסור, וכל שקן שאסור לנגן בכלי שיר.

ולומר לנכרי לנגן בכלי שיר בשמחת תורה, כתב לעיל (סי' שלח ס"ק י)

הלכות לולב סימן תרכט

המשך מעמוד קלז

ולוי שעדיין לא עלו, יתחילו את הקריאה מיליוסף אמרי, והגרש"ז איערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ב ס"ז) הורה לגבאי שבאופן זה כשמעלה את הישראל הראשון, יאמר זאף על פי שיש כאן כהן.

ובית כנסת שיש בו רק לוי אחד והוא חתן תורה, כתב בשורת חיים שאל (חי' סי' לח עב) שאין הלוי צריך לצאת בשעת הקריאה, וקורין כהן במקומו, וכשיעלה לחתן תורה יאמר זאף על פי שהוא לוי.

18) והמנהג בזה, כתב הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל פמ"ז הע' קג) שבעליית 'כל הנערים' כל הקטנים מברכים את ברכות התורה יחד עם הגדול העולה עמם, וכדי לחנכו.

ומלבד מה שעולים הקטנים לכל הנערים, כתב הכף החיים (ס"ק ד) שיש נוהגים לעלות כל קטן בנפרד, וכשאנו יודע לכוך, הבעל קורא מברך עמו מילה במילה, והגרש"ז איערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ב ארצות הלכה הע' 52) הורה שיעלו רק קטנים הלומדים כבר גמ' שהוא מגיל תשע.

[משנ"ב ס"ק יג]

הקפה פעמים¹⁰, עד 'מענה אלהי קדם' וכו', לתת תורה וכו', לכל הנערים¹⁰.

19) ולענין מה שנהגים בהגבהת התורה להפוך את ספר התורה, כתב האי"א (בוטשאטש) שהוא על דרך הפוך בה הפוך בה בעת סימנה, והתחלתה, וכן הביא מנהג זה בשערי אפרים (שער ח ס"ב),

ובהערות (שם) שאין לומר, כיון שיום זה יש בו שמחה יתירה, ואין ראוי לאומרו, ואף במקום שכבר התחילו לאומרו, הורה להפסיק אחרי שאמרו פעם אחת, וכן כתב הגרי"מ טוקצינסקי בלוח לבני חוץ לארץ, שבשמיני עצרת אומרים י"ג מידות ובדיני שמחת תורה כתב שאין אומרים. מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (ישא יוסף שם, ובלוח ההלכות והמנהגים לשנת תשע"ג הע' 607) שיש לומר בו י"ג מידות, כיון שהוא כימים הנראים שאומרים בו 'קדוש ונורא'.

17) ומצינו שבשמחת תורה הקלו בכמה דברים בקריאת התורה:

שלאחר שעלו לתורה כהן לוי וישראל, כתב לעיל (סי' קלה ס"ק לו) שאפשר לקרוא כהן או לוי, אלא שיש אומרים שיקרא שנית בסדר כהן לוי וישראל.

וכן בבית הכנסת שאין בו לוי שעדיין לא עלה לתורה, ויש כהנים שעדיין לא עלו לתורה, כתב בשורת משיב דבר (חי' סי' מח) שבקריאות שעושים כדי להשלים העלויות לכולם, לאחר שיקרא הכהן אפשר לקרוא מיד אחרי ישראל, ואין צורך לקרוא הכהן פעם שניה במקום הלוי.

ואם כל הכהנים שכבית הכנסת כבר עלו לתורה, כתב הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל פמ"ז הע' קח) שאין צורך בכל פעם שמתחיל את הסדר מחדש לקרוא כהן, אלא יתחיל מיד לקרוא ישראל, והוסיף הגרי"ח קניבסקי (מנהגי בית הכנסת חזו"א פ"ה סליה) שבאופן זה שאין כהן

הַלְבוּת לְיֹלָבֵד סִימָן תַּרְס"ט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ח]

יְכוּל לְאַכֵּל עַל סְעֻדַת מִשְׁפָּחָה ז' (141).

(11) ובטעם הדבר כתב הבכורי יעקב (ס"ק ז, שהוא מקור המשנ"ב), שכמו שהתיר בשו"ת מהר"ם מינץ (סי' קיט) לאבל להשתתף בסיום מסכת, הוא הדין כאן שכל אהר סיים את התורה יש לו חלק בשמחת המצוה.

ולענין השתתפות האבל בהקפות, כתב הגשר החיים (ה"א פכ"ג סי' ג אות ז) שיכול להקיף את הבימה וספר תורה בידו, אך לא ישתתף בריקודים, וכן הורה הגר"ש איערבך (הליכות שלמה סוכות פי"ב סי"א), וכן דעת החו"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' שטו), אלא שהסו"ק הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פמ"ז הע' צג) שלדעת החו"א יכול גם לרקוד כשהספר תורה בידו, ולא רק 'ללכת' עם הספר תורה בידו.

מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ב סי' לו) שיכול להשתתף גם בהקפות וגם בריקודים, אלא שעליו למעט בריקודים מכפי שרגיל בשאר השנים, והסו"ק (אשרי האיש ח"ג סי' כו אות ב), שכמו כן לא ילך לבית הכנסת אחר להיות נוכח בריקודים.

ובשו"ת לבושי מרדכי (ח"ד סי' קלו) ובשו"ת חלקת יעקב (אוי"ח סי' רכו) כתבו, שלא יקיף גם עם ספר תורה ואף בהליכה, שהרי אפילו בסוכות אינו יכול להקיף עם הלולב, ואף שההקפות בסוכות הן מדין הגמ' וכל שכן בשמחת תורה שההקפות רק מנהג. וכן משמע בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' סב אות ב) שהקל להקיף רק לרב בית הכנסת וכדי שלא יהיה באבלות בפרהסיא.

[משנ"ב ס"ק ט]

כָּל סְפָרֵי־תוֹרָה שֶׁבְּהִיכָל (142) וכו', דָּרָךְ אֶרְצֵי שְׁנַיִם (143).

(12) אפילו ספר תורה פסול, הורה הגר"ש איערבך (שש"כ פ"כ הע' עח) שמוציאים להקפות, ואף שבכל שבת ויום טוב נראה שדינו כמוקצה מחמת חסרון כיס ואסור לטלטלו, אך בשמחת תורה נהגו להקיף גם בספר תורה פסול, וכמו הפילין שאף שהן מוקצה מחמת חסרון כיס מותר לטלטלן לצורך גופו ומקומו, ואם כן הוא הדין גם ספר תורה פסול, וכן דעת הגר"ח קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' שט).

והאם הציבור צריך לעמוד בפני כבוד הספר תורה בשעת ההקפות והריקודים, בשו"ע (י"ד סי' רפב ס"ב) כתב שהרואה אדם הנושא ספר תורה צריך לעמוד, וכתב הערוך השלחן (שם ס"ה) שלכן בשעת ההקפות בשמחת תורה בשעה שמתחילים עם הספר תורה סביב הבימה הייבים לעמוד, אבל בין הקפה להקפה כשספר התורה בידיהם ועומדים במקומם, אין צורך לעמוד, שאז נחשב כמו שספר התורה במקומו שאין צורך לעמוד [ראה בשעה"צ לעיל (סי' קמו ס"ק יח)]. וכן הורה הגר"מ פיינשטיין (שמועות משה סי' תרטט ס"א) שאסור לשבת במוקף ההקפות. מאידך, החו"א (דינים והנהגות פ"כ אות כט, ארחות רבנו ח"ב עמ' שט) לא היקל לשבת בשעת ההקפות, אלא רק כשהושב אוחז גם הוא ספר תורה בידו, והוסיף הגר"ח קניבסקי (דולה ומשקה עמ' רבט) שאף מותר להוציא ספר תורה מהארץ כדי שיוכל אדם לאוחזו ולשבת עמו בשעת ההקפות, [ואם מחזיק חומש בידו, ראה מה שכתבנו בשעה"צ לעיל (שם)].

הגר"ש איערבך (הליכות שלמה סוכות פי"ב ס"ט) ובדבר הלכה אות יג) לימד זכות על היושבים אף בשעת ההקפות, שמאחר וריקודים בכל בית הכנסת עם ספרי התורה, נחשב כל בית הכנסת כמקומו של ספר התורה וכאילו ספר התורה מונח במקום אחד. אולם בכל הקפה משבע ההקפות יש לעמוד כסוכוב אחד שעושים עם ספר התורה, שזה עיקר ההקפה.

והאם ספסל או שלחן שגובהם י' טפחים נחשבים כמחיצה בין

היושב לרוקדים עם הספר תורה, ויוכל לשבת אף בשעת הריקודים, דעת הגר"ש איערבך (שם) שיש לומר שהם לא נחשבים כמחיצה לענין זה, כיון שסוף סוף עדיין רואה את ספר התורה, וכן כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פמ"ז הע' צב) שספסל או מחיצה של י' טפחים לא נחשבים למחיצה לענין זה. ודעת הגר"ש אלישיב (הגר"א דינר בשמו, בגליון מים חיים מסי' 141) שאפשר לעשות לפני יום טוב צורת הפתח בחלק אחד של בית הכנסת, ונחשב למחיצה, ואז אפשר לשבת בצד השני שלה, והגר"ח קניבסקי (תורת המועדים ס"ק יג) כתב על זה בשם החו"א שיועיל דוקא אם צורת הפתח מעשתה לשם פתח.

והאנשים הסובבים ורוקדים סביב לספר התורה, דעת הגר"ש איערבך (שם) שנחשבים כמחיצה בין היושבים לספר תורה.

(13) וכן בשאין בבית הכנסת מקום לעריכת מנינים נוספים לקריאת התורה, הורה הגר"ש איערבך (הליכות שלמה סוכות פי"ב סי"ד) שאפשר להוציא ספרי תורה מבית הכנסת לבתים אחרים, ולהחזירם לאחר קריאת התורה. והכפ החיים (סי' קלה ס"ק ב) הוסיף שיש סמך למנהג זה כבר מימות בית המקדש.

[משנ"ב ס"ק י]

יִקְרָא לְהַקְרִיא (144).

(14) ולערוך את ההקפות רק לאחר תפילת מוסף, כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ג סי' צט) שאף שזמנן כל היום, מ"מ אין לדהותן לאחר מוסף ואף שתפילת מוסף תדירה, משום שמסתבר שהשמחה בתורה צריכה להיות בשעה שרוצים לגמור לקרוא בתורה, ולא לאחר תפילת מוסף שכבר גמרו לקרוא בתורה. וכן בליב שמחת תורה, הורה הגר"ש איערבך (הליכות שלמה סוכות פי"ב ארחות הלכה הע' 34) שיש לערוך את ההקפות מיד לאחר התפילה ואין לדהותן לאחר הסעודה, כיון שאין לשנות מהמנהג ומצורת השמחה שנהגו בכל הדורות.

ומי שנותנים לו ספר תורה להקיף וממאן לקחתו, כתב בשו"ת האלף לך שלמה (סי' לו) שהוא דומה למי שקראוהו לעלות לתורה ואינו רוצה, שגורם ח"ו לקיצור שנותיו.

[משנ"ב ס"ק יא]

מִנְקֵד לְפָנֵי הַסְּפָרֵי־תוֹרָה כָּל כְּחוֹצֵי (145).

(15) הוסיף על זה בספר יסוד ושורש העבודה (שער האיתן פרק שש עשרה), שכל הזוהר בשמחת התורה ביום הזה, בטוח שלא תפסק התורה מורעו.

[משנ"ב ס"ק יב]

לְהַקְרִיא הַקְּרִיאָה (146) וכו', וְיִצְאֵהוּ בְּכִתְּוֹתָהּ (147).
(16) ולאחר ההקפות האם יש להחזיר תחילה את ספרי התורה לארון הקודש קודם שמתחילים קריאת התורה, בשו"ת פרי השרה (ח"ג סי' קע אות ב) כתב לענין הוצאת הספר תורה בסוכות לאחר אמירת ההושענות, שיש להחזיר תחילה את ספר התורה לארון הקודש ולהוציאו שנית לקריאת התורה, כיון שבשעת הוצאת ספר התורה נפתחים שערי שמים, ולכן אומרים או 'ברוך שמי', והיינו דוקא בשעה שפותחים את ארון הקודש להוציא את ספר התורה לקרוא בו. וכן נהגו אצל הגר"ש אלישיב (ישא יוסף ח"א סי' קלו) בשמחת תורה. מאידך, הלבוש (סי' תרטט) כתב שמשאירים שלשה ספרי תורה בחוץ לקריאת התורה, וכן כתב בלוח ארץ ישראל, וראה עוד מה שכתבנו לעיל (סי' תרט ס"ק א).

והאם יש לומר י"ג מידות בשעת הוצאת ספר התורה לקריאת התורה, דעת הגר"ש איערבך (הליכות שלמה סוכות פי"ב סי' י"ג המשך במילואים עמוד 99

הלכות לולב סימן תרט"ו קלז

אלו להוציא בשמחת תורה ערבית ושחרית (ט) כל ספרי התורה הביטה שכבית הכנסת כמו שמקפידים עם הלולב. והכל (יא) משום שמחה. ונהגו עוד (יב) להרבות הקריאות לספרי התורה, וקורין פרשה אחת (יג) תורה פעמים ואין אסור בקרבן (מנזחים וי"ב סימן פו). עוד נהגו לקרות (טז) כל הנצרים לספרי התורה (יד) וקורין להם פרשת 'המלאך הגאלי' וגו'. וכלולה קורין בספרי התורה (טו) הנדרים שבתורה, וכל מקום לפי מנהגו. עוד נהגו לסיים התורה (טז) אף על קטן העולה, אף על גב דלש אוקרים דדוקא מלמדי תבס צריק לסיים (מרדכי הגהות קטנות), בזמן הזה שמתקן קורא אין לחש ר"ט. במקום שאין להם רק שני ספרי התורה, קורין בראשונה 'זאת התורה' ובראשונה 'בראשית', *והזקן ולוקחין הראשונה לענינו של יום. וכן עושין כל מקום דבעינן שלשה ספרי התורה ואין להם רק (יז) שנים (כ"א כתיב):

באר היטב
הגדולים אשר בארץ, מ"א. ומ"א מטר לקבץ פולגין בנר אעפ"י שגורם שהנר יקבה סחמת זה, כ"כ הפאר היטב אשר לפניו. וחי' שנתקנה בתחלה לתמן התורה ומה לו בת פרקל שתיב להתאבל, וכול להפטר ממנו הסתנות, ולא אלף אותו סיום לבית הכנסת, שד"ת דבר שמואל סימן ע"ה. מומר לדת לשמעאלים שחזר לדת ישראל ועשה השוכה נכונה ומן או והלאה בתורת ה' תפצו ונהגו בלשונות הולך תמים ופועל צדק בכל אחי בני ישראל הקשרים. וכול להיות חתונות, תשובה חכם צבי סימן יג: (3) כל הנצרים. איתא בירושלמי מ"ה דבבכורות: לא יהיו ב' קורין בתורה, אמר ר' זעירא מפני הכבוד, משמע דאסור לשנים לבקר, וצ"ע שעושין כך בש"ת, מ"א. ועין בהשוכה גתן דר"ם ח"א"ת ק"ל ב סימן כב מה שצריך על מקוה זה. פתח מקור"ל: מש מקומות שנהגו התינוקות אחרים הספה ומבצעים אותה בש"ת, ונהגים טעם להתיר, ו"א ד"ל מזה כנ"ד כשהיה נצר מלכות ב"ט, ד"מ. פתח מ"ט: מצאתי על קלף שכתבו פתח למחול לזר פרות לנצרים, אבל יש במדרש שזה היה אומר המן למלך על היהודים, אי"כ מנהג קדמון הוא, ואולי שראה הבחי' בקישי שהנהגין ריקות והוללות. ע"כ:

באר היטב
משינה ברורה
וכו'. וגם אבל בתוך י"ב חודש (ט) יכול לאכל על סעודת משתה זו (י) כל ספרי התורה שבהכנסת זה רק ספרי התורה מוציאים, אין להביא ספרי התורה מבית הכנסת אחרת.

באר היטב
* והזקן ולוקחין הראשונה וכו'. דוקא אם כבר נגלה לפקוד הנה, שלא יצטרכו העבד להמתין, אבל בלאו הכי יותר טוב לגלל אותה שכבר מנחת ולא לעבר על המצות ולקח ראשונה (חמד משה):

וגש מי שמתיר, כי אף שכל השנה אין להביא ספרי התורה דרך ארצי רק לקביעות, אבל בשמחת תורה אפילו דרך ארצי שרי (י) נדרו אמתי: (י) נהגו להקריא. גש מקיפין שלש פעמים, וגש שבע פעמים כמו בחושענא רבה, וכל מקום לפי מנהגו (אחרונים): (יא) משום שמחה. כתב מהר"ק בשם רב האי גאון, בשלש ט: יום זה רגילים אצלנו לרקוד בו אפילו כמה זמנים בשעה שאוקרים קלוסיים לתורה וכו'. (י) ולכן יש להתאמץ בזה לרקוד ולזמר לכבוד התורה, כמו שכתוב גבי דוד המלך עליו השלום "מפגז ומכרכר בקל על לפני ד", וכן כתבו משם מהר"י ו"ל, והעידו על מהר"י ו"ל שאמר, שהמעלה העליונה שהשיג באה לו על ידי שהיה משמש בקל על בשמחה של מצוה, וגם על מהר"א ו"ל שכתבו שהיה מרקוד לפני הספרות בכל בחי' (יב) להרבות הקריאות (יג) משום קבוד התורה, ועוד, כדי שייקבו כלם בשמחת התורה (יד). ונהגין לקרות שנים בפעם אחת או בתוך עם כל הסתנים ולו עם כל הלויים, וגש מפקפקין על זה, ואלה רבה מלשון המנהג. ומכל מקום (ט) נכון הדבר להתחלה שאחד בקרבן והשאר כנגדו לצאת בבכורתו, או שאחד בקרבן לפניו ויציא חברו ואחד בקרבן לאחריה ויציא חברו, והוא הדין בשקורין גדול עם כל הנצרים, הגדול בקרבן והנצרים יקמיעו ויצאו בבכורתו (ט). פתח מהר"א אדם: נכון הדבר שיבחרו עשרה אנשים שישמעו בכרפת התורה ויענו אמן, פי נוהגים קלות גדול שאין עשירה ששומעים בקריאת התורה: (יג) הרבה פעמים (יד). עד מענה אלהי קדם (טו), אבל משם והלאה אין בולטין, ששם מתחילין לקרות לתמן תורה (טז) [לבוש]. והמנהג, שקורין חתונות תורה קורין לכל הנצרים (יז) כדי לחנכם במצות קריאת התורה מילין אמר' עד מענה, וכן פתח מהר"ל: (יז) וקורין להם פרשת 'המלאך הגאלי'. בלבוש פתח שמתבכרין אותם עליה פסוק 'המלאך הגאלי' (יח) וכתב באלה רבה דמבכרים אותם קדם ברבה אחרונה שלקם, וכן המנהג (יט) וכן הנצרים שבתורה. הם (יג) הפרשיות שרגילין למכרן בכל השנה בפני עצמן ונדרין עליהן, בגון פרשת 'ויסן לד', פרשת 'המלאך', פרשת 'ויקל', פרשת 'ויקרב', פרשת 'מה טבר', שאלו נקראו נדרים, וכן משמע בגון אברהם סימן רפב. ובזמנינו המנהג לקרות ג' כברי בפירוש 'זאת התורה' (יט), וצריכין לומר קריש אחר הקריאה (ט), ואין סומכין על הקריש שאחר 'עלינו' משום דהוי הפסק (ד"ח): (טז) אף על קטן, אף דכתבנו לעיל בסעף קטן א דראוי שיהיה המסים מקבר בתורה או על-פני פנים אחד ממשובי הקהל, אבל מעשר הדין גם קטן יכול לסיים. ונצין לעיל בסימן רפב סעף ג ובכרפ"י יוסף שם: (יז) שנים. ואין נוהגין לעלות לדוכן מפני השכיחי שכרות [לבוש]. ובאלה רבה פתח ששפראג נוהגין לעלות במוסף וגש עולין בשחרית, וכל מקום לפי מנהגו, ונהגו שלא ישתאו:

שער הציון
(ט) בכור"עקב: (י) שם. וסיים שם, שאל יאמר האדם אין זה כבודי וכבוד התורה לרקוד לפני העם כאחד הרקים, שהרי זה היה תטא מיכל בת שאול שהשיב לה דוד המלך עליו השלום "תקלתי עוד מאת וגו'": (יא) פרי"קדים ושא. עוד כתבו, שפנכין שהמשה קרואים יהיו מתחלה אחד אחר דין יום טוב: (יג) בכור"עקב, ולאפיקי שלא נטעה שהוא פרשת מטות, עין שם:

